

ÖĞRETMENLERİN ÖĞRETİM PROGRAMINA BAĞLILIK DURUMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

COMMITMENT TO TEACHERS' CURRICULUM ASSESSMENT OF THEIR CONDITIONS

Mecnun BOZKURT¹, Hasan Hüseyin DOĞAN², Saadet BAŞAR TAFLAN³

Makalenin Alanı: Eğitim Teknolojileri

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi

18.01.2023

Kabul Tarihi

20.02.2023

Anahtar Kelimeler

Öğretim,
Program,
Okuryazarlık,
Öğretmen

Özet

Eğitimde başarıya kademeli olarak yaklaşmak için öğretmenler ve müfredat arasında sağlıklı bir ilişki gereklidir. Bu, öğretmenin programı iyi bilmesi ile mümkündür. Genel olarak öğretim programına bağlılık, eleştirel, mantıklı ve yaratıcı düşünme biçimleri geliştirmeye yardımcı olan bir kavramdır. Çalışmada 246 öğretmen üzerinde uygulama yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin öğretim programına bağlılıklarının cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Ortalama puanlara göre kadınların puanları daha yüksektir.

Article Info

Received

18.01.2023

Accepted

20.02.2023

Keywords

Keywords

Teaching,
Curriculum,
Literacy,
Teacher

Abstract

A healthy relationship between teachers and the curriculum is necessary to gradually approach success in education. This is possible if the teacher knows the program well. In general, commitment to the curriculum is a concept that helps develop critical, logical and creative ways of thinking. In the study, an application was made on 246 teachers. According to the results of the analysis, it was determined that the commitment of the teachers to the curriculum showed a statistically significant difference in terms of gender. Women's scores are higher than the average scores.

1. GİRİŞ

Davranışları gözlemleyerek ve taklit ederek toplumdaki bilgiyi artırmak ve yaymak; günlük hayatımızı kolaylaştırmak gibi basit insani dürtülerle başlayan ve giderek karmaşıklaşan öğrenme serüvenimizin ilk şeklidir. Bu serüveni sürdüren itici güç, insanın gelişmesiyle birlikte her dönemde farklı biçimler almış ve giderek sistemleşmiştir. Giderek karmaşıklaşan insan davranışı, uygarlığını dünyaya müdahale etme yeteneğine borçludur.

¹ Haşim İşcan İlkokulu, İstanbul, e-mail: mecnunbozkurt20@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0558-3527 (Sorumlu Yazar / Corresponding Author)

² Haşim İşcan İlkokulu, İstanbul, e-mail: huso1555@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-4074-1589

³ Gölbaşı Zübeyde Hanım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Ankara, e-mail: saadet.tfln@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2922-0029

Bunu, mikro ve makro düzeyde sistematik öğrenmede aktif bir unsur olarak öğrenme ve öğretme anlayışı geliştirerek ilerletir. Günümüzde öğrenme kavramı nedeniyle insanlar; eğitim sistemini bilinçli öğrenciler ve öğretmenler olarak düzenler. Ayrıca kültürel, ulusal ve sosyo-ekonomik alanlarda eğitime farklı anlamlar vermektedir. Ertürk'ün (2013) de belirttiği gibi eğitimin kapsamı çok geniştir.

Bilimsel bir konu olan program geliştirme alanındaki sorunlar ve bu sorunlara çözüm bulma ihtiyacı, eğitim programları ile bu programları uygulayan öğretmenler arasındaki ilişkinin incelenmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bu ilişki öğretmenlerin yeterlilikleri, farkındalıkları, müfredat bilgileri, müfredat farkındalıkları vb. ile ilgilidir (Selvi, 2017). Ariav'ın (1988) daha önce belirttiği gibi, bir program hakkında bilgi edinmek okuryazarlığın aşamalarından biri olabilir, ancak okuryazarlık eylemi yüksek düzeyde beceri gerektirir. Bu nedenle program okuryazarlığı, program ve öğretmen arasındaki ilişkiyi incelemesi bakımından bu kavramlardan ayrılmaktadır.

1.1. Öğretim Programı Okuryazarlığı Kavramı

Hayatın herhangi bir alanındaki bir değişiklik kelebek etkisi ile her alana yayılabilir. Bu, bir dereceye kadar, dünyamızda neden tek sabit şeyin gelişme ve değişim olduğunu açıklayabilir. Bu gelişmeyi sağlamak için insan kendine yaşam boyu öğrenmeyi amaç edinmiştir ve birkaç yüzyıl önce sadece kelimeleri kaydetmek ve belki de sonraki nesillere aktarmak için okuryazar olan insan, bugün de medya okuryazarıdır, olması gerekir. Eğitim ve öğretmenlik mesleği söz konusu olduğunda bu bağlılık geçerliliğini korumakta ve bir zamanlar bilgi sağlayıcı olmak yeterliyken, modern toplumlardaki değişim ve gelişmeler eğitim sistemini ve sorumlu öğretmeni önemli ölçüde etkilemiştir (Özkan, 2016). Öğretmenlerin mesleki gelişiminin eğitimin kalitesini etkilediği ve yenilenmenin anahtarı olduğu evrensel olarak kabul edilmektedir (Seferoğlu, 2004). Öğretmenler ulusal ve evrensel değerleri benimsemeli, öğrencilerin ihtiyaçlarını belirlemeli, bu ihtiyaçlara bu değerler çerçevesinde yanıt vermeli, eğitim programının amaçlarını davranışa dönüştürmeli ve öğrenmeye yön vermelidir (Aslan ve Gürten, 2019).

Öğretmenler; eğitim programlarına kapsamlı bir yaklaşım benimseyen ve müfredat geliştirme profesyonellerini tasarım, uygulama ve değerlendirmede destekleyen kilit uygulayıcılardır. Müfredat, en basit tanımıyla, okulların amaçlarına ulaşmasını sağlayan mekanizmadır. Öğretmenlerin programı uygulayabilmeleri ve süreçte kendilerinden beklendiği gibi öğrenme ortamında başarıya ulaşabilmeleri için programdan haberdar

olmaları beklenmektedir (Özkan, 2016). Bu açıdan bakıldığında, eğitim-öğretim sürecinde başarılı olabilmek için öğretmenlerin öncelikle programı doğru anlamaları ve sonraki adımları buna göre atmaları önemlidir (Erdem ve Eğmir, 2018).

1.2. Öğretim Programına Bağlılık Kavramı

Ülke politikasının “söz uçar yazı kalır” ilkesi doğrultusunda başarılı olabilmesi için sistemli ve planlı olma mottosu benimsenmiş, temel amacı bilimsel, yenilikçi, nitelikli personel ve kendine yeten bireyler yetiştirmektir. Bu bağlamda program geliştirme araştırmalarının yazılı olarak eğitim sistemine sunduğu kalıcı yazılı materyaller öğretme ve öğrenme programlarıdır. Eğitim ortamının farklılaşmasıyla birlikte felsefi, sosyo-ekonomik, kültürel ve teknolojik değişimlerin gölgesi programlara düşmektedir. Müfredat geliştirme uzmanları tarafından ne kadar ilgili ve iyi tasarlanmış programlar sunulursa sunulsun, bu noktada öğretmen, programın başarılı olup olmayacağını turnusol kağıdı olarak kabul edilebilir. Öte yandan, öğrenci başarısını ölçerek programların hedeflediği noktalara ulaşıp ulaşılmadığını değerlendirmek, bu gölgenin nereye düştüğünü aydınlatmak için yeterli olmayabilir. Bu bağlamda programı uygulayan öğretmenlerin programla olan dinamik ilişkisinin belirlenmesi önemlidir. İyi tasarlanmış bir program öğretmen tarafından ne kadar iyi anlaşılır ve hakim olunursa, programın uygulanması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesinde o kadar kaliteli sonuçlar elde edilir. Programın uygulanma şeklinin orijinal tasarım durumuna denkliği, program sadakati kavramının bir göstergesidir.

O'Donnell'e (2008) göre öğretim programına bağlılık, orijinal program tasarımına kıyasla, süreç içinde gerçek yaşam gereksinimlerinin gerektirdiği değişikliklerin ne kadar iyi uygulandığı olarak tanımlanmaktadır (O'Donnell, 2008: 33). Planlanan ve uygulanan programlar benzer kabul edilse de planlanan ve uygulanan programlar farklıdır. Bu, uygulama sırasında yaşananlara odaklanmamızı sağlarken, müfredata bağlılığın önemini ve caydırıcı gücünü ortaya koymada da etkili oldu. Bu aşamada programa uyumu etkileyen faktörlerin belirlenmesi ve üzerinde çalışılması gerekmektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Öğretmenlerin öğretim programına bağlılıklarını farklı değişkenler açısından ele alıp belirlenmesi, hem öğretim sürecince öğretmenlerin yaşadığı sorunların tespitinde ve çözüm önerisi bulunması açısından hem de öğretim programına bağlılık kavramının program değerlendirme ve geliştirme çalışmalarına dönüt verebilmesi açısından önem teşkil etmektedir

1.4. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı öğretmenlerin öğretim programına bağlılıklarının tespit edilmesidir.

1.5. Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi: öğretmenlerin öğretim programına bağlılıkları demografik özelliklere göre anlamlı farklılık gösterir mi?

1.6. Alt Problemler

1. Öğretmenlerin öğretim programına bağlılıkları yaşa göre farklılık gösterir mi?
2. Öğretmenlerin öğretim programına bağlılıkları cinsiyete göre farklılık gösterir mi?
3. Öğretmenlerin öğretim programına bağlılıkları medeni duruma göre farklılık gösterir mi?
4. Öğretmenlerin öğretim programına bağlılıkları eğitim durumuna göre farklılık gösterir mi?
5. Öğretmenlerin öğretim programına bağlılıkları okuldaki görev süresine göre farklılık gösterir mi?
6. Öğretmenlerin öğretim programına bağlılıkları meslekteki görev süresine göre farklılık gösterir mi?

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama aracı, veri toplama süreci ve verilerin analizi açıklanmaktadır.

2.1. Araştırma Deseni

Çalışma betimsel yöntemle gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerin öğretim programına bağlılıklarıyla demografik özellikleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle göre araştırılan bir olay, kişi veya nesnenin bağlamı ve doğası anlatılmaya çalışılır (Karasar, 2014).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklemini, 2022 - 2023 eğitim - öğretim yılında İstanbul ili Ümraniye ilçesindeki ilkokullarda görev yapan öğretmenler oluşturmuştur. Çalışma grubunda 246 öğretmen yer almıştır. Tablo 1’de çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin cinsiyetlerine göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Gruplar	Cinsiyet		TOPLAM	
	Kadın	Erkek	f	%
	f	f		
	211	35	246	100

Tablo 1’e göre kadın katılımcı sayısı 211, erkek katılımcı sayısı 35 olmak üzere toplam katılımcı sayısının 246 olduğu görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Öğretim Programına Bağlılık Ölçeği: Öğretmenlerin öğretim programına bağlılık düzeyleri, Yaşaroğlu ve Manav (2015) tarafından geliştirilen “Öğretim Programına Bağlılık Ölçeği” ile değerlendirilmiştir. Bu amaçla geliştirilen ölçeğin çalışma evrenini 2014- 2015 öğretim yılında Bingöl ili merkez ilçede görev yapan tüm öğretmenler oluşturmuştur. Tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılarak 167 öğretmene ulaşılmıştır. Maddeler çıkarıldıktan sonra Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett testi yapılmış; buna göre örneklemin yeterli olduğu görülmüş ve faktör analizi sonuçlarına göre madde yük değerleri .355- .757 arasında değişen 20 maddeden oluşan tek faktörlü ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ise .892 olarak hesaplanmıştır. Tek faktörlü yapı, toplam varyansın %35, 815’ini açıklamaktadır. Sonuç olarak 16’sı olumlu, 4’ü olumsuz toplam 20 maddeden oluşan beşli likert tipi geçerli ve güvenilir bir ölçek oluşturulmuştur. Her madde için “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” seçenekleri bulunmaktadır. Maddelere verilen cevaplar sırasıyla 1, 2, 3, 4, ve 5 olarak puanlanmaktadır. Ölçekteki ifadelerin 16’sı olumlu, 4 ‘ü olumsuzdur (6,8,12,14) ve bu maddeler ters kodlanarak analiz edilmelidir. Ölçekten alınan en düşük puan 66 ve en yüksek puan ise 100’dür.

2.4. Veri Toplama Süreci

Oluşturulan anketler Google form üzerinden katılımcılara uygulanmıştır.

2.5. Veri Analizi

SPSS 26.00 programıyla yapılan analizlerde değişken sayısına göre T-testi ve Anova testi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın verilerine dayalı olarak elde edilen bulgulara ve bulgulara ait yorumlara yer verilmektedir.

3.1. Birinci probleme ilişkin bulgular

Öğretmenlerin öğretim programına bağlılıklarının yaş bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan Anova testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin Öğretim Programına Bağlılıklarının Yaş Bakımından İncelenmesi

	Yaş	n	Ort.	ss	F	p
Öğretim Programına Bağlılıkları	25-35	49	4,4500	,41533	,783	,458
	36-45	99	4,3545	,57130		
	46-60	98	4,3469	,45537		

Analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin öğretim programına bağlılıklarının yaş bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

3.2. İkinci probleme ilişkin bulgular

Öğretmenlerin öğretim programına bağlılıklarının cinsiyet bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan T- testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Öğretim Programına Bağlılıklarının Cinsiyet Açısından İncelenmesi

	Cinsiyet	n	Ort.	ss	t	p
Öğretim Programına Bağlılıkları	Kadın	211	4,3988	,45977	2,204	,005
	Erkek	35	4,2000	,66840		

Analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin öğretim programına bağlılıklarının cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0,05$). Ortalama puanlara göre kadınların puanları daha yüksektir.

3.3. Üçüncü probleme ilişkin bulgular

Öğretmenlerin öğretim programına bağlılıklarının medeni duruma göre farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan T- testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerin Öğretim Programına Bağlılıklarının Medeni Durum Bakımından İncelenmesi

	Medeni Durum	n	Ort.	ss	t	p
Öğretim Programına Bağlılıkları	Evli	187	4,3527	,51266	-1,001	,718
	Bekar	59	4,4271	,44792		

Analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin öğretim programına bağlılıklarının medeni durum bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

3.4. Dördüncü probleme ilişkin bulgular

Öğretmenlerin öğretim programına bağlılıklarının eğitim durumu bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan T- testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerin Öğretim Programına Bağlılıklarının Eğitim Durumu Bakımından İncelenmesi

	Eğitim Durumu	n	Ort.	ss	t	p
Öğretim Programına Bağlılıkları	Lisans	190	4,3526	,46265	-1,038	,520
	Yüksek Lisans	56	4,4312	,60374		

Analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin öğretim programına bağlılıklarının eğitim durumu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

3.5. Beşinci alt probleme ilişkin bulgular

Öğretmenlerin öğretim programına bağlılıklarının okulda görev yapılan süre bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan Anova testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin Öğretim Programına Bağlılıklarının Okulda Görev Yapılan Süre Bakımından İncelenmesi

	Okulda Görev Süresi	n	Ort.	ss	F	p
Öğretim Programına Bağlılıkları	1-5 yıl	104	4,3841	,40316	104	4,3841
	6-10 yıl	66	4,3205	,61632		
	11-20 yıl	54	4,3583	,51977		
	21 yıl ve üzeri	22	4,4864	,46450		

Analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin öğretim programına bağlılıklarının okulda görev yapılan süre bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

3.6. Altıncı alt probleme ilişkin bulgular

Öğretmenlerin öğretim programına bağlılıklarının meslekte görev yapılan süre bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan Anova testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 7. Öğretmenlerin Öğretim Programına Bağlılıklarının Meslekte Görev Yapılan Süre Bakımından İncelenmesi

	Meslekteki Kıdem	n	Ort.	ss	F	p
Öğretim Programına Bağlılıkları	1-5 yıl	21	4,4476	,33633	1,482	,220
	6-10 yıl	32	4,2813	,68141		
	11-20 yıl	77	4,4513	,42927		
	21 yıl ve üzeri	116	4,3276	,50227		

Analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin öğretim programına bağlılıklarının mesleki kıdem bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

4. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Türkiye'de merkezi bir eğitim sistemi uygulanıyor olmasına rağmen, araştırmalar öğretmenlerin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan öğretim programını kendi tercihlerine ve öğrencilerin durumlarına göre değiştirdiklerini göstermektedir. Öğretim programına bağlılık, öğretmen/paydaşlar tarafından geliştirilen müfredatın sadık bir şekilde uygulanması olarak tanımlanabilir. Öğretmenlerin programa uyup uymadıklarına kesin olarak cevap vermek mümkün olmasa da literatürde de belirtildiği gibi programa bağlılığı belirleyerek yeniliklerin başarı ya da başarısızlık nedenlerini belirlemek mümkündür. Bu doğrultuda yapılan anket uygulaması neticesinde çıkan sonuçlar aşağıdaki gibidir:

Analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin öğretim programına bağlılıklarının yaş bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Öğretmenlerin öğretim programına bağlılıklarının cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Ortalama puanlara göre kadınların puanları daha yüksektir. Yapılan analiz sonucunu destekler nitelikte Çaydaşı (2019) yaptığı çalışmada öğretim programına bağlılığın bir belirleyicisinin de cinsiyet olduğunu tespit etmiştir.

Öğretmenlerin öğretim programına bağlılıklarının medeni durum bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Gürbüz (2020) yaptığı çalışma araştırma sonuçlarımızın tersinedir. Gürbüz, çalışmasında öğretim programına bağlılığın bir belirleyicisinin medeni durum olduğunu tespit etmiştir.

Öğretmenlerin öğretim programına bağlılıklarının eğitim durumu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Öğretmenlerin öğretim programına bağlılıklarının okulda görev yapılan süre bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Öğretmenlerin öğretim programına bağlılıklarının mesleki kıdem bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Burul (2018) yaptığı çalışmada öğretmenlerin öğretim programına bağlılıklarının mesleki kıdem ve eğitim durumuyla ilişkisinin olmadığını tespit etmiştir. Bu sonuç yaptığımız çalışmanın sonucuyla örtüşmektedir.

4.1. Öneriler

Öğretmen yetiştirme kurumlarının dersleri ve öğretim programları incelenerek öğretim programı okuryazarlık yeterliliklerinin yükseköğretimdeki yeri tespit edilebilir.

Öğretim programına yüksek ve düşük düzeyde bağlılık gösteren öğretmenler ile derinlemesine çalışmalar yapılarak öğretim programına bağlılığı olumlu ve olumsuz yönde

etkileyen unsurlar belirlenebilir. Belirlenen bu etkenlerin program geliştirme çalışmalarında dikkate alınması için Talim ve Terbiye Kurulu ile üniversiteler arasında iş birliği yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Ariav, T. (1988). Growth in teachers' curriculum knowledge through the process of curriculum analysis. *Journal of Curriculum and Supervision*, 6(3), 183-200.
- Aslan, S., & Gürlen, E. (2019). Ortaokul öğretmenlerinin program okuryazarlık düzeyleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 171-186.
- Burul C. (2018). *Öğretmenlerin eğitim programı tasarım yaklaşımı tercihlerinin öğretim programına bağlılıkları ile olan ilişkisinin incelenmesi* (yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Çaydaşı, K. S. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin değer öğretimine ilişkin görüşleri ve öğretim programına bağlılıklarının değerlendirilmesi* (yüksek lisans tezi). Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Erdem, C. ve Eğmir, E. (2018). Öğretmen adaylarının eğitim programı okuryazarlığı düzeyleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 123-138.
- Ertürk, S. (2013). *Eğitimde program geliştirme* (6 bs.). Ankara: Edge Akademi.
- Gürbüz, Ç. (2020). *Müzik öğretmenlerinin müzik dersi öğretim programına bağlılık düzeylerinin incelenmesi*. (yüksek lisans tezi), Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları
- O'Donnell, C.L. (2008). Defining, conceptualizing and measuring fidelity of implementation and its relationship to outcomes in K-12 curriculum intervention research, *Review of Educational Research*, 78(1), 33-84.
- Özkan, H. H. (2016). An analysis of teachers' opinions about their knowledge of curriculum terms awareness. *Universal Journal of Educational Research*, 4(7), 1601-1613.
- Seferoğlu, S.S. (2004). Öğretmen yeterlilikleri ve mesleki gelişim, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 58, 40-45.
- Selvi, K. (2017). Öğretmenlerin program yeterlikleri. *5. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi bildirileri* 1, 623-624.
- Yaşaroğlu, C., Manav, F. (2015). Öğretim programına bağlılık ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*. 4(2). 247-258.